

Sait ENGİNDENİZ¹
Duygu AKTÜRK²
A. Ferhan SAVRAN²
Nedim KOŞUM³
Turgay TAŞKIN³
Harun KESENKAŞ⁴
Mukadderat GÖKMEN⁵
Ayşe UZMAY¹
Gökhan ÇINAR⁶

¹ Ege Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, 35100, İzmir / Türkiye
² Onsekiz Mart Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, 17020, Çanakkale / Türkiye
³ Ege Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Zootekni Bölümü, 35100, İzmir / Türkiye
⁴ Ege Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Süt Teknolojisi Bölümü, 35100 İzmir / Türkiye
⁵ Balıkesir Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Gıda Hijyeni ve Teknolojisi Bölümü, 10145, Balıkesir / Türkiye
⁶ Adnan Menderes Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, 09100, Aydın / Türkiye
sorumlu yazar: sait.engindeniz@ege.edu.tr

Anahtar Sözcükler:

Keçi sütü, keçi peyniri, keçi yoğurdu, tüketim analizi, tüketici tercihleri, tüketici tutum ve davranışları

Key Words:

Goat milk, goat cheese, goat yogurt, consumption analysis, consumer preferences, consumer attitudes and behaviors.

GİRİŞ

Süt çocukluktan yaşlılığa kadar vücudun gelişmesi, güçlenmesi ve sağlığın korunması için gereken besin öğelerini bünyesinde bulundurmaktadır (Artukoğlu ve Olgun, 2008). Son yıllarda tüketicilerin sağlığa uygun gıdalar tercih etmeye başlaması keçi sütü ve ürünlerinin lezzet, aroma ve kalitesiyle giderek önemli hale gelmesini sağlamıştır. Laktoz oranı bakımından yüksek proteinlere sahip olan keçi sütü, değerli besin öğelerini de içermektedir. Keçi sütü, organizmada iltihaplanmayı önlediği gibi, diş ve kemik gelişimi için

İzmir, Çanakkale ve Balıkesir İllerinde Keçi Sütü ve Ürünleri Tüketiminin Analizi Üzerine Bir Araştırma

A Research on Analysis of Goat Milk and Products Consumption in Izmir, Canakkale and Balıkesir Provinces

Alınış (Received): 16.03.2017

Kabul tarihi (Accepted): 18.04.2017

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; İzmir, Çanakkale ve Balıkesir illerinin kentsel alanındaki hane halklarının keçi sütü ve ürünleri tüketim yapısını analiz etmektir. Araştırmada oransal örnekleme ile kent merkezlerinde yaşayan 500 hane halkından anketle veriler derlenmiştir. Keçi sütü ve ürünleri tüketimini etkileyen faktörlerin analizinde lojistik regresyon (logit model) kullanılmıştır. 95 hane halkının keçi sütü, 166 hane halkının keçi peyniri, 50 hane halkının ise keçi yoğurdu tükettiği saptanmıştır. Yıllık ortalama kişi başına tüketim; keçi sütü için 2.98 kg, keçi peyniri için 5.86 kg, keçi yoğurdu için ise 2.16 kg olarak hesaplanmıştır. Logit model sonuçları, ürüne ilişkin bilginin hem keçi peyniri, hem de keçi sütü tüketiminde önemli bir faktör olduğunu göstermektedir. Hane halkları keçi sütü ve ürünlerinin önemi ve yararları konusunda bilgilendirilmeli, ürünlerin kalite standartları konusunda bilinçlendirilmeli, ambalajlı ve markalı ürünleri seçmeleri konusunda yönlendirilmelidir.

ABSTRACT

The main purpose of this study is to analyze goat milk and products consumption structure of households in urban part of Izmir, Canakkale and Balıkesir Provinces. Data has been collected from 500 households residing in the city centers through proportional sampling. Logistic regression (logit model) was used for the analysis of factors which affect consumption of goat milk and products. It was determined that 95 households consume goat milk, 166 households consume goat cheese and 50 households consume goat yogurt. Annual mean consumption per person was calculated to be 2.98 kg for goat milk, 5.86 kg for goat cheese and 2.16 kg for goat yogurt, respectively. Results of logit model show that knowledge of the product is an important factor in consumption of both goat cheese and goat milk. Consumers should be informed on the importance and benefits of goat milk and products, their awareness should be raised in regard to quality standards of products and they should be guided into opting for packaged and branded products.

de iyi bir kalsiyum kaynağı oluşturmaktadır. Doğal homojenize olan sütün, vitamin A, fosfor, magnezyum ve selenyum miktarı açısından anne sütüne en yakın süt olduğu da savunulmaktadır (Ocak ve Güney, 2008). Keçi sütünün serum proteinlerinin alerjik özelliği olmamasından dolayı sindirim sistemi rahatsızları ile bazı cilt hastalıkları için tedavi edici olduğu da vurgulanmaktadır (Coşkun ve Öndül, 2004). Dolayısıyla kamuoyunda keçi ürünlerinin önemi ile sağlıklı olarak nereden ve nasıl temin edilebileceği konusu tartışılmaya başlanmıştır.

Son yıllarda farklı firmalar tarafından keçi sütü marketlerde satışa sunulmaktadır. Bazı firmaların keçi peyniri üreterek pazarladıkları da görülmektedir. Keçi peyniri 150, 220, 250, 500 ve 1000 gramlık vakumlu plastik ambalajlar içerisinde satışa sunulmaktadır. Bazı firmaların ise organik keçi sütünden tereyağı, lor peyniri, dil peyniri, mihaliç peyniri, örgü peyniri, hellim peyniri, taze kaşar peyniri ve tulum peyniri ürettiği de görülmektedir. Ayrıca keçi sütünden kefir üretilerek de piyasaya sunulmaktadır. Son dönemde keçi sütü dondurma yapımında da kullanılmaya başlamıştır.

Keçi yetiştiriciliği ve keçi sütünün son dönemde ekonomik değer kazanmasıyla birlikte bu konuya ilişkin yayınların ve araştırmaların da arttığı görülmektedir. Günümüzde tüketiciler keçi sütü ve ürünlerine daha çok ilgi göstermekte ve bu yöndeki araştırmaları dikkate almaktadır. Dolayısıyla tüketicilerin tercih ve eğilimlerini belirleyen araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bugün farklı ülkelerde keçi sütü ve ürünleri tüketimi üzerine birçok araştırma yapıldığı görülmektedir (McLean-Meynise and Cavalier, 2004; Szigeti, 2005; Ozawa et al., 2009;2010; Santoso et al., 2012; Vietiez et al., 2014; Nqoulma, 2015). Türkiye’de ise bu konudaki araştırmaların sınırlı olduğu görülmektedir (Parkalay ve ark., 2010; Savran ve ark., 2011; Güney ve Ocak, 2013; Ocak ve Önder, 2014; Tümer ve Ünal, 2015). Dolayısıyla bu araştırmaların zaman içerisinde sürdürülmesi ve arttırılması gerekmektedir.

Bu çalışmanın amacı; anketle derlenen veriler ışığında İzmir, Çanakkale ve Balıkesir illerinin kentsel alanındaki hane halklarının keçi sütü ve ürünleri tüketim yapısını analiz etmektir.

MATERYAL ve YÖNTEM

Materyal

Araştırmanın ana materyalini hane halkı üyelerinden anket yöntemiyle derlenen veriler oluşturmaktadır. Ayrıca daha önce konuyla ilgili olarak yapılan araştırmaların sonuçlarından da yararlanılmıştır.

Yöntem

Verilerin Toplanması ve Kullanılan Yöntemler

Araştırmada İzmir, Çanakkale ve Balıkesir illerinin merkezinde yaşayan hanelerin toplamı ana kitleyi oluşturmuştur. Ana kitlenin hane halkları olarak belirlenmesinin nedeni, araştırma kapsamına alınan keçi sütü ve ürünleri alışverişinin genellikle o hanede yaşayan belli bir birey tarafından yapılmasıdır. İzmir’de merkez ilçelerden nüfusu en fazla olan ve farklı konumda bulunan Konak, Karşıyaka, Bornova, Buca, Karabağlar ve Balçova ilçeleri; Çanakkale’de Merkez ilçe; Balıkesir’de ise merkezi oluşturan Altieylül ve Karesi ilçeleri araştırma kapsamına alınmıştır. Adı geçen il ve ilçelerdeki toplam hane sayısı (ana kitle) 851.896 olarak saptanmıştır. Ana kitlenin %81.30’unu İzmir, %13.40’ını Balıkesir, %5.30’unu da Çanakkale oluşturmuştur (Çizelge 1). Örnek hacminin saptanmasında, öncelikle ana kitle illere göre tabakalandırılmış, daha sonra her bir tabaka için aşağıdaki oransal örnekleme formülüne göre ayrı ayrı hesaplama yapılmıştır (Newbold, 1995).

$$n = \frac{N p (1-p)}{(N-1) \sigma^2 p x + p(1-p)}$$

Formülde;

n : Örnek hacmi

N : Toplam hane sayısı

p= Keçi sütü ve ürünleri tüketme oranı (maksimum örnek hacmine ulaşmak için 0.50 alınmıştır)

$\sigma^2 p x$ = Varyansdır.

%99 olasılık ve %10 hata payı esas alınarak yapılan hesaplamalar sonucunda; İzmir’de 167, Çanakkale’de 166 ve Balıkesir’de 167 olmak üzere, toplam 500 hane araştırma kapsamına alınmıştır. Her ilde kapsama alınan hane sayısının ilçelere göre dağıtımında, her ilçenin toplam hane sayısı içerisindeki payı esas alınmıştır (Çizelge 1).

Çizelge 1. Hanelerin il ve ilçelere göre dağılımı

Table 1. Distribution of households according to provinces and counties

İller	İlçeler	Toplam nüfus	Toplam hane sayısı	Araştırma kapsamına alınan hane sayısı	%
İzmir	Konak	385843	132592	32	6.40
	Karşıyaka	321870	117901	28	5.60
	Bornova	426490	131228	32	6.40
	Buca	454112	136781	33	6.60
	Karabağlar	471676	146483	35	7.00
	Balçova	77624	27624	7	1.40
	Alt Toplam	2137615	692609	167	33.40
Çanakkale	Merkez	149881	45145	166	33.20
	Altieylül	170260	56565	83	16.60
Balıkesir	Karesi	167549	57577	84	16.80
	Alt Toplam	337809	114142	167	33.40
Toplam		2625305	851896	500	100.00

Kaynak: TÜİK, 2014.

Her mahallede üç sokakta görüşme yapacak şekilde, İzmir'de 296 mahalleden 58'i, Balıkesir'de ise 163 mahalleden 56'sı bilgisayar ortamında yer alan mahalle listesinden rassal olarak belirlenmiştir. Çanakkale'de ise toplam 10 mahalle bulunduğu için tüm mahalleler kapsama alınmıştır. Mahallelerde görüşme yapılan sokaklar, bilgisayar ortamında yer alan sokaklar listesinden yine rassal olarak seçilmiştir. Her sokakta görüşülen haneler ise, rassal hane seçim tablosundan hanelerin kapı numaralarına göre belirlenmiştir (Kenanoğlu Bektaş ve ark., 2010). Araştırma verileri Nisan-Ağustos 2014 ayları arasında derlenmiştir.

Verilerin Analizinde Kullanılan Yöntemler

Hane halklarından toplanan verilerin analizinde öncelikle hane halklarının demografik özellikleri ortaya konulmuş, daha sonra keçi sütü ve ürünleri (yoğurt ve peynir) satın almaya ve tüketmeye yönelik tutum ve davranışlar incelenmiştir.

Hane halklarının keçi sütü ve ürünleri tüketimini etkileyen sosyo-ekonomik faktörlerin analizinde lojistik regresyondan (logit model) yararlanılmıştır. Logit modelde bağımlı değişken kesiklidir ve tahmin edilen olasılık değerleri 0 ile 1 arasında değişmektedir. Kümülatif lojistik olasılık fonksiyonuna bağlı olan logit modeli aşağıdaki gibi ifade edilmektedir (Gujarati, 1995).

$$P_i = F(z_i) = F(\alpha + \beta X_i) = \frac{1}{1 + e^{-z_i}} = \frac{1}{1 + e^{-(\alpha + \beta X_i)}}$$

P_i = i' nci bireyin belirli bir seçeneği seçme olasılığı,

F = Kümülatif olasılık fonksiyonu,

z = $\alpha + \beta X_i$,

α = Sabit katsayı,

β = Her bir açıklayıcı (bağımsız) değişken için tahmin edilecek parametre,

X_i = i' nci bağımsız değişkeni ifade etmektedir.

Yukarıdaki denklemin yeniden düzenlenmesi ve eşitliğin iki tarafının doğal logaritmasının alınmasıyla aşağıdaki denklem elde edilmektedir;

$$L = \ln \left[\frac{P_i}{(1 - P_i)} \right] = z_i = \alpha + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \dots + \beta_n X_n$$

Logit modelde bazı bağımsız değişkenlerin düzeyi ikiden fazla olarak belirlenebilmektedir. Bu duruma sahip olan değişkenlerin yorumlanmasında ilk ya da son düzey referans kategori olarak alınmakta ve diğer düzeylere ilişkin parametre tahminleri bu referans değişkenine göre yorumlanmaktadır (Alpar, 2011). Bu araştırmada bireylerin eğitim düzeyi ve yaşadıkları il yukarıda bahsi geçen duruma sahiptir. Dolayısıyla bu

değişkenlerin açıklamalarında bireyin eğitim durumu için en alt eğitim düzeyi, yaşadığı il için ise İzmir referans olarak seçilmiştir.

Araştırmada iller arasında farklılık olup olmadığı istatistiksel olarak test edilmiştir. Sayım ile elde edilen verilere ilişkin karşılaştırmalarda Ki-kare testi uygulanmıştır. Sürekli değişkenler için ise, öncelikle Kolmogorov-Smirnov testi ile normal dağılım testi uygulanmış, değişkenler normal dağılım göstermediği için Kruskal-Wallis testi kullanılmıştır.

ARAŞTIRMA BULGULARI

Hane Halklarının Demografik Özellikleri

Araştırma kapsamına alınan hane halklarının demografik özellikleri ile ilgili bilgiler Çizelge 2'de sunulmuştur. Görüşülen hane halkı üyelerinin %60.00'i kadındır. Görüşülen hane halkı üyeleri içerisinde kadınların oranının Balıkesir'de %52.10, Çanakkale'de %52.41, İzmir'de ise %75.45' olduğu görülmektedir. Hane halkı üyelerinin yaşı 18-80 arasında değişmektedir. %48.80'i 30-45 yaş aralığındadır. Hane halkı üyelerinin Balıkesir'de %53.29'unun, Çanakkale'de %46.99'unun, İzmir'de ise %46.11'inin 30-45 yaşları arasında bulunduğu görülmektedir. Kruskal-Wallis testine göre; hane halkı üyelerinin yaşları açısından iller arasındaki farklılık istatistiksel açıdan anlamlıdır (χ^2 :21.414; $p < 0.05$).

Hane halkı üyelerinin %76.40'ı evlidir. Bekar hane halkı üyesi oranının Balıkesir'de %6.59, Çanakkale'de %28.31, İzmir'de ise %15.57 olduğu görülmektedir. Hane halkı üyelerinin %27.20'si üniversite mezunudur. İlkokul mezunu hane halkı üyesi oranının Balıkesir'de %20.96, Çanakkale'de %12.65, İzmir'de ise %25.75 olduğu görülmektedir. Hane halkı üyelerinin %65.00'i herhangi bir işte çalışmaktadır. Çanakkale'de hane halkı üyelerinin çalışma oranı diğerlerinden yüksektir (%74.70). Ki-kare testine göre; hane halkı üyelerinin çalışma durumu açısından iller arasındaki farklılık istatistiksel açıdan anlamlıdır (χ^2 :12.973; $p < 0.05$).

Hane halklarının nüfusu 1-8 kişi arasında değişmektedir ve ortalama 3.34 kişidir. Balıkesir'de ortalama hane halkı nüfusunun diğerlerinden yüksek olduğu görülmektedir (3.53 kişi). Kruskal-Wallis testine göre; hane halkı nüfusu açısından iller arasındaki farklılık istatistiksel açıdan anlamlıdır (χ^2 :13.406; $p < 0.05$). Hane halkları nüfusunun %30.38'ini 15-29 yaş grubundaki, %28.22'sini de 30-45 yaş grubundaki bireyler oluşturmaktadır. 14 yaşın altındaki nüfusun oranı %16.72 olarak saptanmıştır. 15-45 yaş grubundaki nüfus oranının Balıkesir'de %61.86, Çanakkale'de %61.78, İzmir'de ise %52.46 olduğu görülmektedir. Hane halklarının bulunduğu şehirde oturma süresi 1-79 yıl arasında değişmektedir. Ortalama süre 23.22 yıl

olarak hesaplanmıştır. İllere göre incelendiğinde bulunduğu şehirde ortalama oturma süresinin İzmir'de daha yüksek olduğu görülmektedir (25.06 yıl). Kruskal-Wallis testine göre; hane halklarının bulunduğu şehirde oturma süresi açısından iller arasındaki farklılık istatistiksel açıdan anlamlıdır (χ^2 :10.441; $p<0.05$). Hane halklarının %59.60'ı kendisine ait konutta oturmaktadır. İller düzeyinde incelendiğinde; kendisine ait konutta oturma oranının Balıkesir'de %56.29, Çanakkale'de %59.64, İzmir'de ise %62.87 olduğu görülmektedir.

Hane halklarında çalışan birey sayısı 1-4 arasında değişmektedir. Ortalama çalışan sayısı 1.57 kişi olarak hesaplanmıştır. Ortalama çalışan birey sayısının İzmir'de daha yüksek olduğu görülmektedir (1.69 kişi). Kruskal-Wallis testine göre; hane halklarında çalışan birey sayısı açısından iller arasındaki farklılık istatistiksel açıdan anlamlıdır (χ^2 :10.822; $p<0.05$). Hane halklarının aylık

geliri 500-20.000 TL arasında değişmektedir. Ortalama aylık gelir 3225.29 TL olarak hesaplanmıştır. İllere göre incelendiğinde 3000 TL'nin üzerinde gelir elde edenlerin oranının Balıkesir'de %46.71, Çanakkale'de %47.59, İzmir'de ise %64.67 olduğu görülmektedir.

Keçi Sütü Satın Almaya ve Tüketmeye Yönelik Tutum ve Davranışlar

Hane halklarının keçi sütü tüketmeye yönelik tutum ve davranışları ile ilgili bilgiler Çizelge 3'de verilmiştir. Hane halklarının %19.00'u keçi sütü tükettiğini belirtmiştir. Keçi sütü tüketme oranının Balıkesir'de daha yüksek olduğu görülmektedir (%27.54). Ki-kare testine göre; keçi sütü tüketimi açısından iller arasındaki farklılık istatistiksel açıdan anlamlıdır (χ^2 :17.634; $p<0.05$). Adana'da yapılan bir araştırmada kapsama alınan 323 tüketicinin %39.10'unun keçi sütü tükettiği saptanmıştır (Ocak ve Önder, 2014).

Çizelge 2. Hane halklarının demografik özellikleri
Table 2. Demographic characteristics of households

Demografik özellikler		İller				
		Balıkesir	Çanakkale	İzmir	Genel	%
Cinsiyet	Erkek	80	79	41	200	40.00
	Kadın	87	87	126	300	60.00
Yaş	15-29	21	52	29	102	20.40
	30-45	89	78	77	244	48.80
	46-60	49	28	54	131	26.20
	61+	8	8	7	23	4.60
Eğitim düzeyi	İlkokul	35	21	43	99	19.80
	Ortaokul	22	17	19	58	11.60
	Lise	44	30	59	133	26.60
	Yüksekokul	35	21	18	74	14.80
	Üniversite	31	77	28	136	27.20
Medeni durum	Bekar	11	47	26	84	16.80
	Evli	137	114	131	382	76.40
	Eşi vefat etmiş	13	2	5	20	4.00
	Eşinden ayrılmış	6	3	5	14	2.80
Çalışma durumu	Çalışıyor	106	124	95	325	65.00
	Çalışmıyor	61	42	72	175	35.00
Hanede birey sayısı		3.53	3.04	3.44	3.34	-
Hane halkı yaş dağılımı	0-14	99	76	104	279	16.72
	15-29	208	154	145	507	30.38
	30-45	157	158	156	471	28.22
	46-60	108	98	146	352	21.09
	61+	18	19	23	60	3.59
Bulunduğu şehirde oturma süresi (yıl)		23.08	21.52	25.06	23.22	-
Konut sahipliği	Kendisinin	94	99	105	298	59.60
	Kiracı	69	65	58	192	38.40
	Başkasının ama kira ödemiyor	3	1	4	8	1.60
	Lojman	1	1	-	2	0.40
Hanede çalışan kişi sayısı		1.49	1.53	1.69	1.57	-
Hanenin aylık geliri (TL)	≤ 1000	11	11	8	30	6.00
	1000-1999	21	18	6	45	9.00
	2000-2999	57	58	45	160	32.00
	3000-3999	42	28	47	117	23.40
	≥ 4000	36	51	61	148	29.60

Çizelge 3. Hane halklarının keçi sütü tüketmeye yönelik tutum ve davranışları**Table 3.** Consumption attitudes and behaviours of households towards goat milk

Keçi sütü tüketim davranışları		İller				
		Balıkesir	Çanakkale	İzmir	Genel	%
Keçi sütü tüketme durumu	Tüketiyor	46	33	16	95	19.00
	Tüketmiyor	121	133	151	405	81.00
Keçi sütü tüketme nedenleri	Besleyici olması	20	14	12	46	48.42
	İnsan sütüne yakın olması	18	17	1	36	37.89
	Doğal yemlerle besleniyor olması	17	6	5	28	29.47
	Sağlıklı olması	22	8	7	37	38.95
	Kolay bulunması	4	-	-	4	4.21
	Protein kaynağı olması	13	1	-	14	14.74
	Tadının ve kokusunun beğenilmesi	1	-	1	2	2.10
	Daha çok alışkanlığın olması	1	1	3	5	5.26
	Kalsiyum kaynağı olması	3	3	-	6	6.32
	Doktor tavsiyesi	-	1	3	4	4.21
	Küçük çocuğun olması	14	4	-	18	18.95
	Kendisi üretiyor olması	-	4	1	5	5.26
Keçi sütü tüketmeme nedenleri	Alışkanlık olmaması	83	69	126	278	68.64
	Tadı ve kokusunun beğenilmemesi	24	54	18	96	23.70
	Fiyatının daha yüksek olması	4	8	7	19	4.69
	Marketlerde bulunmaması	11	9	1	21	5.18
	Pazarlarda bulunmaması	9	4	4	17	4.20
	Açık satılan yerin bulunmaması	5	4	1	10	2.47
	Rahatsızlık vermesi	5	3	3	11	2.72
	Alerjik etki yapması	1	4	9	14	3.46
	Besin değerinin bilinmemesi	2	-	28	30	7.41
	İnek sütünden farklı olması	2	6	1	9	2.22
Daha sulu olması	2	-	-	2	0.49	
Keçi sütü tatma durumu	Tattı	80	95	49	224	55.31
	Tatmadı	41	38	102	181	44.69
Keçi sütünün yararları konusundaki bilgi düzeyi	Hiç bilgisi yok	60	53	80	193	47.65
	Az bilgili	21	34	47	102	25.19
	Kararsız	4	8	3	15	3.70
	Bilgili	35	36	21	92	22.72
	Çok bilgili	1	2	-	3	0.74

Hane halkları keçi sütü tüketme nedeni olarak besleyici (%48.42), sağlıklı (%38.95) ve insan sütüne yakın olmasını (%37.89) göstermektedir. Bunun yanında bazı hane halklarında küçük çocuk olduğu için (%18.95) keçi sütü tüketilmektedir (%46.74). Hane halkları keçi sütü tüketmeme nedeni olarak ise alışkanlık olmamasını (%68.64) göstermektedir. Keçi sütü tüketmeyen hane halkı üyelerine daha önce keçi sütü tadıp tatmadığı sorulduğunda %55.31'i tattığını, %44.69'u ise tatmadığını belirtmiştir. Keçi sütü tatma oranı Çanakkale'de (%71.43) diğerlerinden daha yüksektir. Keçi sütü tüketmeyen hane halkı üyelerine keçi sütünün yararları konusunda bilgisi olup olmadığı sorulduğunda %47.65'i hiç bilgileri olmadığını, %25.19'u az bilgileri olduğunu belirtmiştir. İllere göre incelendiğinde, bilgili (bilgili ve çok bilgili) olma oranının Balıkesir'de (%29.75) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Keçi sütü tüketen hane halklarının %61.05'i açık keçi sütünü tercih etmektedir. Açık keçi sütü tercih etme oranı Çanakkale'de (%90.91) daha yüksektir. Hane başına düşen aylık ortalama keçi sütü tüketimi 0.83 kg'dır. Kruskal-Wallis testine göre; hane halklarının aylık keçi sütü tüketimi açısından iller arasındaki farklılık istatistiksel

olarak anlamlı değildir ($\chi^2:3.575$; $p>0.05$). Aylık keçi sütü tüketiminin %72.29'unu açık keçi sütü oluşturmaktadır. Hane büyüklükleri dikkate alınarak hesaplama yapıldığında yıllık kişi başına düşen keçi sütü tüketimi ise 2.98 kg olarak saptanmıştır. Yıllık kişi başına düşen keçi sütü tüketimi Çanakkale'de (5.21 kg) diğer illere göre daha yüksektir. Hane halkları keçi sütünü çoğunlukla içme sütü (%81.05) olarak tüketmektedir (Çizelge 4).

Türkiye'de kişi başına yıllık ortalama keçi sütü tüketimi 4.3 kg olarak bildirilmektedir (Anonim, 2014). İstanbul, Ankara ve Çanakkale kent merkezlerinde yapılan bir araştırmada kişi başına yıllık ortalama keçi sütü tüketimi 0.35 kg olarak saptanmıştır (Savran ve ark., 2011). Tokat merkez ilçedeki hane halkları üzerine yapılan bir araştırmada kişi başına yıllık ortalama süt tüketimi 20.4 kg saptanmıştır ve %0.02'sini keçi sütü oluşturmaktadır. Dolayısıyla kişi başına düşen yıllık keçi sütü tüketimi 0.41 kg olarak belirlenmiştir (Çivi ve ark., 1993). Şanlıurfa merkez ilçede yapılan bir araştırmada ise kişi başına yıllık ortalama süt tüketimi 39.5 kg saptanmıştır ve %2.4'ünü keçi sütü oluşturmaktadır. Buradan kişi başına düşen yıllık keçi sütü tüketimi 0.95 kg olarak hesaplanmaktadır (Çelik ve ark., 2005).

Çizelge 4. Hane halklarının keçi sütü tüketim tercihleri**Table 4.** Goat milk consumption preferences of households

Keçi sütü tüketim tercihleri		İller				
		Balıkesir	Çanakkale	İzmir	Genel	%
Tüketilen keçi sütü çeşidi	Sadece açık	17	28	13	58	61.05
	Sadece kapalı	23	3	2	28	29.48
	Her ikisi de	6	2	1	9	9.47
Keçi sütü tüketimi	Aylık hane başına açık süt (kg)	0.35	1.13	0.30	0.60	72.29
	Aylık hane başına kapalı süt (kg)	0.45	0.20	0.06	0.23	27.71
	Aylık hane başına toplam süt (kg)	0.80	1.32	0.36	0.83	-
	Yıllık kişi başına (kg)	2.72	5.21	1.26	2.98	-
Keçi sütü tüketim şekli	İçme sütü	37	24	16	77	81.05
	Yoğurt yapımı	5	3	2	10	10.53
	Peynir yapımı	2	-	-	2	2.10
	Pasta-börek yapımı	5	-	-	5	5.26
	Çocuk besleme	5	3	-	8	8.42
	Diğer	-	1	-	1	1.05
	Her şekilde	2	2	-	4	4.21

Hane halklarının keçi sütü satın almaya yönelik tutum ve davranışları ile ilgili bilgiler Çizelge 5'de sunulmuştur. Hane halklarının %70.53'ü açık keçi sütü satın almaktadır. Açık keçi sütü satın alma oranı Çanakkale'de (%90.91) daha yüksektir. Hane halkları çoğunlukla onbeş günde (%36.84) ya da haftada bir (%32.63) keçi sütü satın almaktadır. Onbeş günde bir keçi sütü satın alma oranı Çanakkale'de (%51.51) daha yüksektir. Açık keçi sütü, daha çok keçileri olan komşulardan (%53.73) ya da mandıralardan (%32.84) satın alınmaktadır. Komşulardan açık keçi sütü satın

alma oranı Çanakkale'de (%57.58), mandıralardan açık keçi sütü satın alma oranı ise İzmir'de (%75.00) daha yüksektir. Kapalı (ambalajlı) keçi sütü daha çok market (%72.97) ya da süper marketlerden (%43.24) satın alınmaktadır. Marketlerden kapalı keçi sütü satın alma oranı Balıkesir'de (%52.17) daha yüksektir. Hane halkları satın aldıkları keçi sütü için en uygun ambalaj olarak cam şişeyi görmektedir (%61.05). Adana'da yapılan bir araştırmada keçi sütü tüketen ailelerin %75'inin keçi sütünü hipermarketlerden satın aldıkları saptanmıştır (Ocak ve Önder, 2014).

Çizelge 5. Hane halklarının keçi sütü satın almaya yönelik tutum ve davranışları**Table 5.** Purchase attitudes and behaviours of households towards goat milk

Keçi sütü satın alma özellikleri		İller				
		Balıkesir	Çanakkale	İzmir	Genel	%
Satın alınan keçi sütü çeşidi	Açık süt	23	30	14	67	70.53
	Kapalı süt	29	5	3	37	38.95
	Her gün	-	3	2	5	5.26
Keçi sütü satın alma sıklığı	Gün aşırı	-	3	2	5	5.26
	Haftada bir	16	6	9	31	32.63
	Onbeş günde bir	16	17	2	35	36.84
	Ayda bir	12	3	1	16	16.84
	Diğer	2	1	-	3	3.16
Açık keçi sütü satın alma yeri	Mandıra	8	2	12	22	32.84
	Şarküteri	3	2	2	7	10.45
	Pazar	1	1	-	2	2.98
	Kooperatif/Birlik	1	-	-	1	1.49
	Hayvancılık işletmesi	1	2	2	5	7.46
	Komşu	17	19	-	36	53.73
	Kendisi üretiyor	4	4	-	8	11.94
Diğer	2	1	4	7	10.45	
Kapalı keçi sütü satın alma yeri	Mandıra	-	-	2	2	5.40
	Şarküteri	2	-	-	2	5.40
	Market	24	2	1	27	72.97
	Süper market	11	3	2	16	43.24
	Diğer	1	-	-	1	2.70
Keçi sütünde en uygun ambalaj tercihi	Cam şişe	18	28	12	58	61.05
	Plastik şişe	3	1	1	5	5.26
	Karton kutu	28	4	2	34	35.78
	Pipetli karton kutu	1	-	-	1	1.05
	Diğer	-	1	2	3	3.16

Hane halklarının keçi sütü satın alırken ödediği fiyatlar Çizelge 6'da verilmiştir. İzmir'de ödenen ortalama fiyatların daha yüksek olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, açık keçi sütü ile kapalı keçi sütü fiyat farkı da yine İzmir'de daha fazladır (0.59 TL/kg). Keçi sütü satın alan hane halklarına keçi sütü fiyatlarını değerlendirmesi istendiğinde %52.63'ü yüksek bulunduğunu belirtmiştir. Keçi sütü fiyatlarını yüksek bulma oranı Çanakkale'de (%69.70) daha yüksektir.

Keçi Yoğurdu Satın Almaya ve Tüketmeye Yönelik Tutum ve Davranışlar

Hane halklarının keçi yoğurdu tüketimine yönelik tutum ve davranışları ile ilgili bilgiler Çizelge 7'de verilmiştir. Hane halklarının %10.00'u keçi yoğurdu tükettiğini belirtmiştir. Keçi yoğurdu tüketme oranının Balıkesir'de daha yüksek olduğu görülmektedir

(%22.79). Ki-kare testine göre; keçi yoğurdu tüketimi açısından iller arasındaki farklılık istatistiksel açıdan anlamlıdır (χ^2 :20.458; $p < 0.05$). Hane başına düşen aylık ortalama keçi yoğurdu tüketimi 0.60 kg'dır. Kruskal-Wallis testine göre; hane halklarının aylık keçi yoğurdu tüketimi açısından iller arasındaki farklılık istatistiksel açıdan anlamlı değildir (χ^2 :5.850; $p > 0.05$). Hane büyüklükleri dikkate alınarak hesaplama yapıldığında yıllık kişi başına düşen keçi yoğurdu tüketimi ise 2.16 kg olarak saptanmıştır. Yıllık kişi başına düşen keçi yoğurdu tüketimi Balıkesir'de (4.08 kg) daha yüksektir.

Hane halkları keçi yoğurdunu daha çok mandıra (%44.00) ve marketlerden (%32.00) satın almaktadır. Marketten satın alma oranı Balıkesir'de (%48.39), mandıradan satın alma oranı ise İzmir'de (%80.00) daha yüksektir.

Çizelge 6. Hane halklarının keçi sütü için ödediği fiyatlar

Table 6. Prices paid by the households for goat milk

Keçi sütü fiyatları		İller			
		Balıkesir	Çanakkale	İzmir	Genel
Keçi sütü için ödenen fiyat (TL/kg)	Açık	2.36	2.51	2.53	2.47
	Kapalı	2.81	2.99	3.12	2.97
Keçi sütü fiyatlarının değerlendirilmesi	Çok düşük	-	-	-	-
	Düşük	2	-	1	3
	Uygun	9	9	11	29
	Yüksek	24	23	3	50
	Çok yüksek	11	1	-	12
	Fikrim yok	-	-	1	1

Çizelge 7. Hane halklarının keçi yoğurdu satın almaya ve tüketmeye ilişkin tutum ve davranışları

Table 7. Purchase and consumption attitudes and behaviours of households towards goat yogurt

Keçi yoğurdu tüketimi		İller				
		Balıkesir	Çanakkale	İzmir	Genel	%
Keçi yoğurdu tüketme durumu	Tüketiyor	31	9	10	50	10.00
	Tüketmiyor	136	157	157	450	90.00
Keçi yoğurdu tüketimi	Aylık hane başına (kg)	1.20	0.33	0.27	0.60	-
	Yıllık kişi başına (kg)	4.08	1.30	0.94	2.16	-
Keçi yoğurdu satın alma yeri	Mandıra	9	5	8	22	44.00
	Şarküteri	1	-	-	1	2.00
	Market	15	-	1	16	32.00
	Süper market	1	-	-	1	2.00
	Komşu	2	1	-	3	6.00
	Kendisi üretiyor	2	3	3	8	16.00
	Diğer	1	-	-	1	2.00

Keçi Peyniri Satın Almaya ve Tüketmeye Yönelik Tutum ve Davranışlar

Hane halklarının keçi peyniri tüketimine yönelik tutum ve davranışları ile ilgili bilgiler Çizelge 8'de verilmiştir. Hane halklarının %33.20'si keçi peyniri tükettiğini belirtmiştir. Keçi peyniri tüketme oranının Balıkesir'de daha yüksek olduğu görülmektedir (%41.31). Ki-kare testine göre; keçi peyniri tüketimi açısından iller arasındaki farklılık istatistiksel açıdan anlamlıdır (χ^2 :14.796; $p < 0.05$). Hane halklarının %61.45'i

peynir tüketimlerinde karışık sütte (inek-koyun-keçi) yapılmış peyniri (Ezine peyniri) tercih etmektedir. Karışık sütte yapılmış peyniri %40.96 ile saf keçi peyniri izlemektedir. Çanakkale'deki hane halklarının karışık sütte yapılmış peynir tüketme oranı (%75.00), Balıkesir'deki hane halklarının ise saf keçi peyniri tüketme oranı (%60.87) daha yüksektir. Keçi kaşarı tüketen hane halkına rastlanmamıştır. Hane başına düşen aylık ortalama keçi peyniri tüketimi 1.63 kg'dır. Kruskal-Wallis testine göre; hane halklarının aylık keçi

peyniri tüketimi açısından iller arasındaki farklılık istatistiksel açıdan anlamlı değildir ($\chi^2:1.042$; $p>0.05$). Hane büyüklükleri dikkate alınarak hesaplama yapıldığında yıllık kişi başına düşen keçi peyniri tüketimi ise 5.86 kg olarak saptanmıştır. Yıllık kişi başına düşen keçi peyniri tüketimi Çanakkale'de (7.26 kg) daha yüksektir.

Keçi peyniri daha çok market (%32.53), mandıra (%27.11) ve şarküterilerden (%27.11) satın alınmaktadır. Market (%43.24) ve mandıradan (%59.46) satın alma oranı İzmir'de, şarküteriden satın alma oranı ise (%34.78)

Balıkesir'de daha yüksektir. İstanbul, Ankara ve Çanakkale kent merkezlerinde yapılan bir araştırmada kişi başına yıllık ortalama keçi peyniri tüketimi 6 kg olarak saptanmıştır (Savran ve ark., 2011).

Keçi yoğurdu ve peyniri için hane halklarının ödediği ortalama fiyatlar Çizelge 9'da verilmiştir. Görüldüğü gibi İzmir'deki ortalama fiyatlar diğerlerinden daha yüksektir. Hane halkı üyesine keçi sütü ürünleri fiyatlarını nasıl değerlendirdiği sorulduğunda %47.73'ü yüksek, %16.36'sı çok yüksek bulunduğunu belirtirken, %33.64'ü uygun bulunduğunu ifade etmiştir.

Çizelge 8. Hane halklarının keçi peyniri satın almaya ve tüketmeye ilişkin tutum ve davranışları
Table8. Purchase and consumption attitudes and behaviours of households towards goat cheese

Keçi peyniri tüketimi		İller				
		Balıkesir	Çanakkale	İzmir	Genel	%
Keçi peyniri tüketme durumu	Tüketiyor	69	60	37	166	33.20
	Tüketmiyor	98	106	130	334	66.80
Tüketilen keçi peynirleri	Saf keçi peyniri	42	18	8	68	40.96
	Karışık (İnek-koyun-keçi)	31	45	26	102	61.45
	Keçi tulumu	-	2	2	4	2.41
	Keçi loru	1	1	2	4	2.41
	Keçi çökeleği	-	1	-	1	0.60
	Diğer	2	-	-	2	1.20
Keçi peyniri tüketimi	Aylık hane başına (kg)	1.69	1.84	1.36	1.63	-
	Yıllık kişi başına (kg)	5.74	7.26	4.74	5.86	-
Keçi peyniri satın alma yeri	Mandıra	13	10	22	45	27.11
	Şarküteri	24	10	11	45	27.11
	Market	17	21	16	54	32.53
	Süper market	7	8	14	29	17.47
	Hayvancılık işletmesi	2	2	2	6	3.61
	Komşu	7	5	1	13	7.83
	Kendisi üretiyor	1	10	-	11	6.63
Diğer	6	3	-	9	5.42	

Çizelge 9. Hane halklarının keçi sütü ürünleri için ödediği fiyatlar (TL/kg)

Table9. Prices paid by the households for goat milk products (TL/kg)

Keçi sütü ürünleri		İller			
		Balıkesir	Çanakkale	İzmir	Genel
Keçi peyniri	Saf keçi peyniri	21.81	22.15	24.37	22.21
	Ezine peyniri	22.42	22.00	23.81	22.59
	Keçi tulumu	-	23.50	25.50	24.50
	Keçi loru	7.50	8.00	8.50	8.12
	Keçi çökeleği	-	7.50	-	7.50
Keçi yoğurdu		3.87	3.00	4.25	3.79
Keçi sütü ürünleri fiyatlarının değerlendirilmesi	Çok düşük	1	-	-	1
	Düşük	2	-	1	3
	Uygun	37	24	13	74
	Yüksek	54	33	18	105
	Çok yüksek	12	15	9	36
Fikrim yok		-	-	1	1

Keçi Sütü ve Ürünleri Tüketimini Etkileyen Faktörlerin Analizi

Araştırmada hane halklarının keçi sütü ve ürünleri tüketimini etkileyen faktörleri ortaya koymak amacıyla logit modellerden yararlanılmıştır. Logit modelde bağımlı değişken kesiklidir ve tahmin edilen olasılık

değerleri 0 ile 1 arasında değişmektedir. Araştırmada keçi sütü ve peyniri tüketimini etkileyen faktörleri ortaya koymak amacıyla iki ayrı model oluşturulmuştur. Modellerde keçi sütü ve peyniri tüketme durumu bağımlı değişken olarak kullanılmıştır. Modellerin bağımsız değişkenleri ise; hane halkı üyesinin cinsiyeti,

yaşı, eğitim düzeyi, keçi sütü ve ürünlerinin önemi üzerine bilgisi, hane halkının yaşadığı il, hane halkının aylık geliri ve aylık gıda harcamasıdır. Bağımlı ve bağımsız değişkenlerin tanımlamaları Çizelge 10'da verilmiştir.

Bu araştırma için kurulan ilk modelin amacı hane halklarının keçi sütü tüketme olasılığını etkileyen faktörlerin belirlenmesidir. Bu model için doğrulayıcı sınıflama oranı %81.0 olarak bulunmuştur. Bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasında yaklaşık %25'lik bir ilişkinin varlığından söz edilebilir. Elde edilen model istatistiksel olarak anlamlıdır. Çizelge 11'de model sonuçları sunulmuştur. Buna göre, erkeklerin kadınlara göre keçi sütü tüketme olasılığı daha düşüktür. Ancak bu bilgi istatistiksel olarak anlamlı değildir. Ailelerin gelir düzeyindeki artışın onların keçi sütü tüketme olasılığını arttırdığı

belirlenmiştir. Benzer olarak keçi sütünün sağlıklı olduğuna dair bilgisi olan bireylerde olmayan bireylere göre bu ürünü tüketme olasılığı daha fazladır. Buna karşın bireyin yaş düzeyinin artması keçi sütü tüketme olasılığını azaltmaktadır. Ayrıca İzmir'e kıyasla Balıkesir'de ve Çanakkale'de keçi sütü tüketme olasılığı daha fazladır. Buna göre, İzmir'e kıyasla Balıkesir'de keçi sütü tüketme olasılığı 3.27; yine İzmir'e kıyasla Çanakkale'de keçi sütü tüketme olasılığı 4.92 kat fazladır. Bununla birlikte, ilkökul düzeyinde eğitim alan bireylerin keçi sütü tüketme olasılığı lise düzeyinde eğitim alan bireylere göre 2.58; yüksekökol düzeyinde eğitim alan bireylere göre 4.50; üniversite düzeyinde eğitim alan bireylere göre ise 5.37 kat daha fazladır. İlkökol ve ortaökol düzeyinde eğitim alan bireylerin keçi sütü tüketme olasılıkları açısından istatistiksel bir farklılığı yoktur.

Çizelge 10. Logit modellerde kullanılan değişkenler

Table 10. Variables used for logit models

Bağımlı değişkenler		Açıklama
Hane halkının keçi sütü tüketme durumu		1: Tüketiyor 0: Tüketmiyor
Hane halkının keçi peyniri tüketme durumu		1: Tüketiyor 0: Tüketmiyor
Bağımsız değişkenler		Açıklama
Hane halkı üyesinin özellikleri	Cinsiyet	1: Kadın 2: Erkek
	Yaş	Sürekli veri
	Eğitim	1: İlkökol 2: Ortaökol 3: Lise 4: Yüksekökol 5: Üniversite
	Keçi sütü ve ürünlerinin önemi üzerine bilgisi	1: Var 0: Yok
Hane halkının sosyo-ekonomik özellikleri	Yaşadığı il	1: Çanakkale 2: Balıkesir 3: İzmir
	Aylık Gelir	Sürekli veri
	Aylık gıda harcaması	1: ≤750 TL 2: >750 TL

Çizelge 11. Keçi sütü tüketimine ilişkin logit model sonuçları

Table 11. Results of logit model for goat milk consumption

	Bağımlı Değişken		Wald	Önem	Olasılık Oranı
	Hane halkının keçi sütü tüketme durumu				
	Tüketiyor:1	Tüketmiyor: 0			
	Katsayı	Standart Hata			
Sabit	-4.254	1.292	10.840	0.001*	0.014
Cinsiyet	-0.125	0.282	0.197	0.657	0.882
Yaş	-0.046	0.016	8.624	0.003*	0.955
İzmir			17.542	0.000*	
Balıkesir	1.186	0.396	8.967	0.003*	3.275
Çanakkale	1.594	0.381	17.500	0.000*	4.925
İlkökol			16.366	0.003*	
Ortaökol	-0.102	0.463	0.049	0.826	0.903
Lise	-0.950	0.421	5.076	0.024**	0.387
Yüksekökol	-1.503	0.511	8.648	0.003*	0.222
Üniversite	-1.681	0.475	12.504	0.000*	0.186
Gelir	0.000	0.000	8.568	0.003*	1.000
Ürün bilgisi	4.654	1.018	20.912	0.000*	104.992
log olasılık-LL: 342.071 R ² =25.0 Hosmer-Lemeshow x ² =24.599 p<0.10					

*α: 0.01 için önemli **α: 0.05 için önemli

Bu araştırma için kurulan ikinci modelin amacı hane halklarının keçi peyniri tüketme olasılığını etkileyen faktörlerin ortaya konulmasıdır. Elde edilen veriler modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Model için doğrulayıcı sınıflama oranı %79.4 olarak bulunmuştur. Bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasında yaklaşık %37.5'lik bir açıklayıcılık düzeyinden söz edilebilir. Çizelge 12'de model sonuçları sunulmuştur. Buna göre, erkeklerin kadınlara göre keçi peyniri tüketme olasılığı daha düşüktür. Ancak bu bilgi istatistiksel olarak anlamlı değildir. Öte yandan bireyin yaşının artması ile keçi peyniri tüketme olasılığı arasında pozitif bir ilişki

bulunmaktadır. Benzer olarak keçi peynirinin sağlıklı olduğuna dair bilgisi olan bireylerde, olmayan bireylere göre bu ürünü tüketme olasılığı daha fazladır. Ayrıca İzmir'e kıyasla Balıkesir'de ve Çanakkale'de keçi peyniri tüketme olasılığı daha fazladır. Buna göre, İzmir'e kıyasla Balıkesir'de keçi peyniri tüketme olasılığı 3.29; yine İzmir'e kıyasla Çanakkale'de keçi peyniri tüketme olasılığı 3.44 kat fazladır. Son olarak aylık gıda harcaması 750 TL'nin üstünde olan hanelerin, aylık gıda harcaması 750 TL'nin altında olan hanelere göre keçi peyniri tüketme olasılığının 3.18 kat daha fazla olduğu ifade edilebilir.

Çizelge 12. Keçi peyniri tüketimine ilişkin logit model sonuçları
Table 12. Results of logit model for goat cheese consumption

	Bağımlı Değişken				
	Hane halkının keçi peyniri tüketme durumu Tüketiyor:1 Tüketmiyor:0				
	Katsayı	Standart Hata	Wald	Önem	Olasılık Oranı
Sabit	-6.447	0.973	43.939	0.000*	0.002
Cinsiyet	-0.406	0.261	2.432	0.119	0.666
İzmir			15.594	0.000*	
Balıkesir	1.193	0.350	11.624	0.001*	3.297
Çanakkale	1.238	0.336	13.537	0.000*	3.447
İlkokul			5.245	0.263	
Ortaokul	0.261	0.448	0.340	0.560	1.298
Lise	0.583	0.386	2.282	0.131	1.791
Yüksekokul	-0.070	0.460	0.023	0.879	1.073
Üniversite	-0.220	0.422	0.271	0.603	0.803
Gıda harcaması	1.160	0.306	14.335	0.000*	3.189
Yaş	0.028	0.013	4.560	0.033**	1.028
Ürün bilgisi	4.516	0.543	69.183	0.000*	91.482
log olasılık-LL: 400.509		R ² =37.5	Hosmer-Lemeshow $\chi^2=15.374$ p<0.10		

* α : 0.01 için önemli ** α : 0.05 için önemli

SONUÇ ve ÖNERİLER

Kırsal kesimde geleneksel olarak birçok ailenin tükettiği keçi sütü ve ürünleri, lezzeti, aroması ve kalitesiyle son dönemde ekonomik açıdan önem kazanmış, kentsel yoğunlaşma ve turizmin gelişmesiyle de giderek aranır hale gelmiştir. Nitekim son yıllarda farklı firmalar tarafından üretilen keçi sütü ve ürünleri marketlerde satışa sunulmaktadır. Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı Hayvancılık ÖİK Raporuna göre; 2014-2018 döneminde Türkiye'de keçi sütü talebinin 414.245 tona, kişi başına yıllık keçi sütü tüketiminin ise 4.3 kg'ın üzerine çıkması beklenmektedir. Keçi sütü için talebin gelir esnekliği 0.6 olarak hesaplanmıştır (Anonim, 2014).

Araştırma sonuçlarına göre, Balıkesir ve Çanakkale illerinde keçi sütü ve ürünlerine olan talebin İzmir'den daha yüksek olduğu saptanmıştır. İzmir'de ise keçi sütü kullanılarak yapılan peynirlerin tüketici çekebileceği

düşünülmektedir. Hane halkı üyelerine gelecekte keçi sütü ve ürünleri tüketimini arttırıp arttırmayacağı sorulduğunda %36.40'ı evet, %63.60'ı ise hayır yanıtı vermiştir. Balıkesir'de evet yanıtı verenlerin oranı (%62.87) diğer illerden daha yüksektir. Gelecekte keçi sütü ve ürünleri tüketimini arttırmama nedenlerinin başında ise alışkanlık olmaması (%29.87) ve damak tadına uygun olmaması (%22.33) gelmektedir. Hane halkı üyelerine Türkiye'de keçi sütü ve ürünleri tüketimini arttırmak için neler yapılması gerektiği sorulduğunda %31.20'si tanıtım ve reklam çalışmaları yapılmasını, %13.60'ı ise çeşitli toplantılarla kamuoyu bilgilendirmesi yapılmasını önermiştir.

Bu araştırmanın sonuçları ışığında, gerek araştırma yöresinde ve gerekse ülke genelinde keçi sütü ve ürünlerinin tüketiminin arttırılması açısından aşağıda bazı öneriler sunulmuştur;

- Genel olarak bakıldığında tüketicilerin hayvansal ürün talebini etkileyen faktörlerden biri de halk sağlığı riskleridir. Bu nedenle keçi sütü ve ürünlerinde de kalite standartları belirlenmeli, ürün kalitesi arttırılmalı ve gıda güvenilirliği sağlanmalıdır.
- Hayvansal protein tüketimini özendirmek, hijyenik koşullarda üretilmiş sütü ve ürünlerinin tüketime sunulmasını sağlamak amacıyla toplumun bilgilendirilme ve bilinçlendirilmesine yönelik çalışmalar (afiş, broşür, belgesel ve spot filmler vb.) yapılmalıdır. Kapalı süt ve ürünlerini tercih etmeleri konusu üzerinde durulmalıdır.
- Keçi sütü ürünleri üreten işletmeler ürünlerinde belirli özellikleri ön plana çıkararak ve çeşitli promosyonlar düzenleyerek tanıtımda bulunmalıdır. Ayrıca tüketicilere farklı ürün yelpazesi sunarak talep düzeyini arttırmalıdır.
- Keçi sütü ve ürünlerinin fonksiyonları tüketicilere tam olarak açıklanmalıdır. Bu amaçla ülke genelinde veya bölgesel çapta kampanyalar düzenlenmeli, reklam ve bilgilendirme yöntemleri uygulanmalıdır. Ayrıca okul sütü programlarında keçi sütü de sunulmalıdır.
- Tüketicilerin keçi sütü ve ürünlerine yönelik kalite

bilinci arttırılmalı, kalite-fiyat ilişkisi tüketicilere açıklanmalıdır. Keçi sütü ve ürünlerinin perakende satışında uygulanan KDV oranı düşürülmelidir.

- Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından "Yöresel Gıdalar Tescil Birimi" oluşturulmalı, yöresel keçi ürünlerinin ulusal ve uluslararası düzeyde coğrafi işaretleme, ürün ve marka tescilli yapılmalıdır.
- Keçi sütü ve ürünleri tüketicilere belirli bir marka altında ve ambalajlı sunulmalı. Ayrıca içeriği konusunda bilgilendirici etiket taşınmalıdır.
- Keçi sütü ve ürünlerinin tüketicilere ulaştırılmasında üretici örgütlerinin (kooperatif, birlik vb.) rol alması desteklenmelidir. Bu şekilde üreticiden tüketiciye doğrudan satış olanağı elde edilebilecektir. Market raflarının uygun bir oranda üretici örgütlerinin ürünlerine ücretsiz olarak tahsisini sağlayacak yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

TEŞEKKÜR

Bu araştırmaya 113-O-310 No'lu proje çerçevesinde finansal destek sağlayan TÜBİTAK'a ve anket sorularına sabırla yanıt veren hane halkı üyelerine teşekkür ederiz.

KAYNAKLAR

- Alpar, R. 2011. Çok Değişkenli İstatistiksel Teknikler, 3. Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Anonim. 2014. Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018), Hayvancılık Özel İhtisas Komisyonu Raporu, T.C. Kalkınma Bakanlığı, Ankara.
- Artukoğlu, M.M. ve A. Olgun, 2008. Cooperation tendencies and alternative milk marketing channels of dairy producers in Turkey: a case of Menemen, *Agricultural Economics*, 54(1): 32-37.
- Çelik, Y., B. Karlı, A. Bilgiç ve Ş. Çelik. 2005. Şanlıurfa ili kentsel alanda tüketicilerin süt tüketim düzeyleri ve süt tüketim alışkanlıkları, *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 11(1): 5- 12.
- Çivi, H., Gürler, A.Z, Esengün, K., Karkacier, O. 1993. Tokat İl Merkezinde Yaşayan Hane Halklarının Süt Tüketim Durumu Üzerine Bir Araştırma, *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 10(1): 97-107.
- Coşkun, H., ve E. Öndül. 2004. Keçi sütü ve insan beslenmesindeki önemi, *Gıda Dergisi*, 29(6): 411-418.
- Gujarati, N.D. 1995. *Basic Econometrics (Third Edition)*, McGraw-Hill, USA.
- Kenanoğlu Bektaş, Z., B. Miran, Ö. Karahan Uysal, C. Günden ve M. Cankurt. 2010. Dondurulmuş gıda ürünlerine yönelik tüketici tercihleri: İzmir ili örneği, *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 47 (3): 211-221.
- Mclean-Meynsse, P.E. and M.D. Cavalier. 2004. An empirical investigation of factors influencing consumption or interest in consuming goat cheese and goat milk, *Journal of Food Products Marketing*, 10(3):45-60.
- Ngoulma, J. 2015. Consumers' Willingness to Pay for Dairy Products: What the Studies Say? A Meta-Analysis, Munich Personal RePEc Archive, MPRA Paper No. 65250, Germany.
- Newbold, P. 1995. *Statistics for Business and Economics*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Ocak, S. ve O. Güney. 2008. Keçi sütü ürünleri, insan sağlığı açısından önemi ve pazarlama olanakları, *Hasad Hayvancılık Dergisi*, 278:22-25.
- Ocak, S. ve H. Önder. 2014. Süt ürünlerinde tüketici tercihinin etkileyen faktörler ve gıda güvenliği bilinci, *Hayvansal Üretim*, 55(2):9-15.
- Ozawa, T., K. Mukuda, M. Fujita and J. Nishitani. 2009. Goat milk acceptance and promotion methods in Japan: the questionnaire survey to middle class households, *Animal Science Journal*, 80(2):212-219.
- Ozawa, T., R. Takada, J. Nishitani, M. Fujita, H.T. Blair. 2010. A comparative analysis of acceptance by Japanese and price of goat milk from different sources, *Animal Science Journal*, 81(2):271-275.
- Parkalay, O., D. Bostan Budak, H. Yılmaz ve E. Dağistan. 2010. Tüketicilerin alternatif hayvansal ürünlere ödeme gönüllülüğü: keçi sütü ve peyniri örneği. *Ulusal Keçilik Kongresi*, 24-26 Haziran, 2010, Çanakkale, s.411-415.
- Santoso, S. I., Setiadi, A., Kisworo, A. N., Nuswantara, L. K. 2012. Analysis Various Factors that Influence the Purchasing Behavior of Goat Milk in Bogor Regency, Indonesia, *International Journal of Engineering & Technology*, 12(5):124-131.
- Savran, F., D. Aktük, I. Dellal, F. Tatıldil, G. Dellal ve E. Pehlivan. 2011. Türkiye'de seçilmiş bazı illerde keçi sütü ve ürünleri tüketimine etkili faktörler, *Kafkas Üniversitesi Veterinerlik Fakültesi Dergisi*, 17(2):251-256.
- Szigei, O. 2005. Marketing strategy and consumer behaviour in case of goat milk products, PhD Thesis, University of Kaposvar, Faculty of Economic Sciences, Department of Marketing and Quality Management, Hungary.
- TÜİK. 2014. *Adrese Dayalı Nüfus Sayımı Sonuçları-2013*, Ankara.
- Tümer, E.İ. ve S.A. Ünal. 2015. Kahramanmaraş ili kent merkezinde keçi peyniri tüketimini etkileyen faktörlerin analizi. 2. Tarım ve Gıda Kongresi, 28-30 Nisan, 2015, Nevşehir.